

Neuroweten- schappen en psychoanalyse. Over splitsen en verenigen

MARC
HEBBRECHT

In het redactioneel 1999/5 deed Guido Pieters een oproep aan een Vlaamse redacteur een standpunt in te nemen over de mogelijke splitsing van de Vereniging van Vlaamse Zenuwartsen in een Vereniging van Vlaamse Psychiaters en een Vereniging van Vlaamse Neurologen. Inmiddels werd ter gelegenheid van de voorjaarsvergadering van de Vlaamse Zenuwartsen op 8 mei 1999 onder de aanwezige leden uitvoerig gedebatteerd over deze materie. Tijdens de voorbije twee jaar werd over dit voorstel in het bestuur in een amicale sfeer van gedachten gewisseld. Het is bekend dat niet alleen Guido Pieters maar ook André Viane, een ex-redacteur van het Tijdschrift voor Psychiatrie, deze discussie op gang heeft gebracht. Na de bijeenkomst op 7 december 1998, waarbij het bestuur een aantal vroegere voorzitters van de vereniging, professoren neurologie en psychiatrie van verschillende universiteiten en gedelegeerden van de assistentenvereniging samenbracht, werd beslist een enquête te houden onder de leden. Hieruit is gebleken dat een kleine meerderheid kiest voor een opsplitsing in twee aparte verenigingen; een omvangrijke minderheid wenst de structuur te behouden. Meer dan 70% van de leden heeft zijn visie kenbaar gemaakt, wat toch wel een zeer goede respons is op de enquête. Als argument voor het samenblijven kan men aanvoeren dat de remedicalisering van de psychiatrie onder meer om een hernieuwde toenadering van de psychiatrie naar de neurowetenschappen vraagt. Alhoewel ik mezelf niet poneerde als een uitgesproken verdediger van de splitsing, zie ik tendensen die de band tussen neurologen en psychiaters verder zullen verzwakken en een splitsing onafwendbaar maken. In Vlaanderen verandert de opleiding. Dit lijkt me een belangrijk argument voor de splitsing. Het verplichte gemeenschappelijke jaar opleiding van de geneesheren-specialisten in opleiding zal wegvallen – tenminste, dit lijkt voor de toekomstige neurologen vast te staan. Op het ogenblik dat ik dit redactioneel schrijf, is het mij niet duidelijk of dit in dezelfde mate vaststaat voor de psychiaters. Ook kunnen de verschillende strekkingen binnen de psychiatrie wellicht beter vertegenwoordigd zijn binnen een overkoepelende vereniging psychiatrie. Twee verenigingen kunnen de aparte specialismen naar buiten toe inderdaad beter representeren.

Deze nieuwe ontwikkeling zet aan tot enkele bedenkingen. Het nieuwe bestuur dient erover te waken dat de amicale contacten tussen de heterogene groep van psychiaters met hun verschillende subspecialismen in stand gehouden worden. Psychiaters onderscheiden zich van orgaanspecialisten in die zin dat ze veel meer in aanraking komen met grensgebieden van de menswetenschappen en met maatschappelijk relevante gebieden waarbij belangrijke belangen op het spel staan. Er is behoefte aan een grote, overkoepe-

lende vereniging waarin de huidige deelverenigingen zich thuisvoelen. De overkoepelende vereniging kan contacten tussen de leden van de deelverenigingen mogelijk maken, maar ook creatieve denkers uit andere wetenschappen betrekken, zodat de wetenschappelijke vergaderingen van de vereniging het karakter krijgen van bijeenkomsten waar originele gedachten ingebracht en uitgewisseld worden en waar zich discussies ontpinnen over controversiële onderwerpen. Er kan alleen een probleem ontstaan als we menen dat leden van andere deelverenigingen ons niets te zeggen hebben of als we een glimlachend relativerende houding aannemen in de ontmoeting alsof we zelfgenoegzaam weten. Ik pleit hierbij voor openheid naar de andere denkrichtingen. Dit kan vanzelfsprekend alleen maar gebeuren, en zelfs het beste, vanuit een zelfbewuste zelfstandigheid. Openheid betekent overigens niet dat we passief en weerloos destructieve aanvallen van anderen toelaten.

In dit verband wil ik verwijzen naar twee artikelen van Kandel die in *The American Journal of Psychiatry* recent zijn verschenen en waarin gepleit wordt voor een nieuw intellectueel denkkader in de psychiatrie. Kandel stelt dat de vooruitgang in de neurowetenschappen de laatste jaren zover gevorderd is dat psychoanalytische inzichten kunnen worden geïntegreerd met recente bevindingen uit het hersenonderzoek, wat zal leiden tot een dieper inzicht in de biologische basis van gedrag. De moderne beeldvormingstechnieken maken een non-invasieve exploratie van de menselijke hersenen mogelijk tot op het niveau van de biologische mechanismen van de mentalisatie. Men weet nu dat omgevingsfactoren de biologische structuur van de hersenen moduleren. Zo beïnvloedt traumatische stress de regulatie van de genexpressie, wat op zijn beurt leidt tot groei van synaptische verbindingen en resulteert in morfologische veranderingen ter hoogte van de hersenen. De effecten van psychotherapie zullen binnenkort meetbaar worden op cerebraal niveau. Kandel verdedigt een samenwerking tussen neurologie en psychiatrie. De toenadering tussen psychiatrie en neurowetenschappen hoeft niet te betekenen dat het rijke gedachtegoed van de psychoanalyse in die ontmoeting (of botsing?) teloor gaat. Eén toekomstige ontwikkeling van de psychoanalyse ligt mogelijk in het aangaan van een liaison met de cognitieve neurowetenschappen, waarbij de biologische fundamenteën van psychoanalytische inzichten volgens een voor de beide terreinen toegankelijke onderzoeksmethodologie onderzocht kunnen worden. Het miniaturiseren van beeldvormingstechnieken in de toekomst – wat nu nog tot de science fiction behoort – zal een realistischer exploratie van cognitieve en affectieve processen mogelijk maken. De patiënt die nu een PET- of SPECT-onderzoek ondergaat, voelt zich angstig

LITERATUUR

- Fonagy, P. (1999). Memory and therapeutic action. *International Journal of Psychoanalysis*, 80, 215-223.
- Kandel, E.R. (1998). A new intellectual framework for psychiatry. *American Journal of Psychiatry*, 155, 457-469.
- Kandel, E.R. (1999). Biology and the future of psychoanalysis: A new intellectual framework for psychiatry revisited. *American Journal of Psychiatry*, 156, 505-524.
- Pieters, G. (1999). Redactionelen en redacteurs. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 41, 265-266.

en zwaarmoedig worden wanneer hij zich begeeft naar een dergelijke hoogtechnologische setting. Ook is men reeds zo ver dat men opvattingen over gewetensontwikkeling en het bewuste deel van het ego in verband kan brengen met de neuroanatomische en neurofysiologische basis van het procedureel geheugen. De infantiele amnesie zou niet alleen resultaat zijn van verdringing, maar ook een gevolg van de relatief tragere ontwikkeling van het declaratief geheugensysteem. Overigens is het niet de bedoeling van psychoanalytische therapieën om het vergetene terug te herinneren, doch meer om habituele gedrags- en fantasiepatronen die wortelen in het vroegkinderlijk verleden en waarvoor het autobiografisch geheugen geen verklaring biedt, in de aandacht van de patiënt te brengen (Fonagy 1999). Kandel drukt de hoop uit dat de institutionele structuur van analytische verenigingen deze ontwikkelingen niet al te zeer zal bemoeilijken. Is dit ijdele hoop? De toekomst zal het uitwijzen.

Ditzelfde geldt voor de ontwikkeling van een nieuwe overkoepelende vereniging van psychiaters in Vlaanderen. Het blijft de vraag of institutionele aangelegenheden van andere subverenigingen in de psychiatrie de toegroei naar elkaar niet al te zeer zullen bemoeilijken. Het was bijvoorbeeld veel moeilijker om kinderpsychiaters aan de gesprekstafel te krijgen dan neurologen. Psychotherapeuten zijn ook niet zo'n eenvoudige groep. Ik ben voorstander van de splitsing van onze vereniging, op voorwaarde dat we met neurowetenschappers blijven samenkomen en van gedachten wisselen zoals we dit in de toekomst nog meer moeten doen met andere clinici, onderzoekers uit de menswetenschappen en kunstenaars, om maar enkele te noemen. De psychiatrie heeft ongelijk als ze het contact met de neurologen (of neurowetenschappers) verbreekt, maar ook als ze de ogen sluit voor de inzichten van de psychoanalyse. De slinger mag wat mij betreft best terug naar holistische modellen. Ik ben minder voor splitsen, meer voor het verenigen van wat schijnbaar onverenigbaar lijkt.